

SPISOVATELOVO POSLÁNÍ

Kamil Bednář

Uplynulá válka dokázala souvislost věcí hmotných s věcmi ducha s takovou krutou přesvědčivostí, že napříště nemůže již být lidí, kteří by přezírali svrchovanou důležitost toho, co si lidé myslí a co cítí, nejen pro lidské soužití vůbec, ale pro mír i pro příští válku, jejíž uskutečnění závisí dnes – jak pozorujeme – nejen už na silách hospodářských, ale daleko více na stavu lidské mysli. A na to, co si lidé myslí a co cítí, mají přirozeně velký vliv vnější podmínky hmotné, ale daleko větší vliv má lidský duch zase na tyto podmínky, jimž se může pasivně jako oběť poddávat, nebo také je měnit, přerůst, ovládat, nedat se jimi strhávat k jednání – v případě války tak jasně pro lidstvo sebevražednému. Mravní otázky v našem materialistickém věku přicházejí opět na přetřes a kupodivu právě díky nejnemravnějšímu zjevu, jakým byla tato německá válka. Je jasné, že všichni, kdo nějakým způsobem mají vliv na mravní podobu člověku, a tedy spisovatelé zejména, nesou v současném světě odpovědnost nezvažitelného významu za své počínání. Všichni dnes cítí výstrahu příští války jako dokonale srozumitelné a přístupné znamení všem, kdo – nechápajíc své závazky k tomu, čím byla pro lidstvo válka právě uplynulá – budou ještě hroznější (a potom opravdu asi poslední) příští válku buď *připravovat*, nebo *zamezovat*.

Jak by z toho nevyplývala odpověď na otázku, jaké poslání mají dnes spisovatelé, chceme-li o tomto námětu uvažovat u příležitosti právě konaného sjezdu českých spisovatelů! Odpovědnost spisovatelova je vskutku nesmírná, ať jde o národ velký nebo malý, či o spisovatele formátu většího nebo menšího. Neboť on právě zde má největší povinnost, plynoucí z podstaty jeho schopnosti a daru ovlivňovat, povinnost jiné uvědomovat a stále jim stavět na oči nebezpečí, které dnes v lidech vegetuje jako vleklá nemoc, odhalovat jim důsledky jejich jednání a vésti je nikoli pod standartou nebo heslem, nýbrž vésti je k tomu, aby byli schopni *vést se-be samy*. On zajisté nemá právo budovat si svou kariéru na přitakávání politickým vášním lidí, on vůbec nesmí přitakávat a opakovat, co sám uslyšel a co netryská z jeho nitra jako projev osobitosti a projev toho, čím spisovatel byl, je a měl by být vždy – totiž svědomím světa, lidstva, národa i země. *Musí prostě říkat lidem pravdu, i kdyby jej to stálo oběti*, neboť nikdo jiný nemá tolik daru pravdu poznávat, objevovat ji v zmatené třišti lidského počínání a nově její podobu formulovat. Přirozená důvěra lidí, přesycených a zmatených propagandou, očekává právě od spisovate-

le, že je bude sytit chlebem výživnějším a neotráveným. Má-li se státi svědomím jiných lidí, musí ovšem především toto svědomí mít sám, a nejen to, musí mít *charakter a rovnou páteř* a musí být, má-li už to být řečeno, především a nadevše také spisovatelem! Z jeho osobitosti, charakteru, svědomí, což je nakonec totéž, musí vycházet projev, jenž má lidi hníst do ryzí lidské podoby, a nikoli z toho, že se přidává na tu neb onu stranu, opakuje to nebo ono, nebo pěstuje politiku obecnou, klikařskou i soukromou! Spisovatel musí do jisté míry stát sám, neboť už přirozeným údělem svého vidění, poznávání a vyjadřování je oddělen od lidí, kteří tvoří hmotu života a nakonec o životě také rozhodují. Němci nám podali odstrašující příklad toho, jak může být poslání spisovatele chápáno. Pokud se prohlásil pro režim, pokud hlásal a objevoval, co „objevovala“ předem mašinerie německé propagandy, potud byl oceňován a měl poměrnou svobodu psát si, co chtěl, pokud to neporušovalo linii masového zpracovávání lidských myslí. U nás tak nemůže být už pro bytostný rozdíl mezi mentalitou Němce a přirozeným sklonem české mysli hledat pravdu, bránit ji, vyznávat ji i šířit.

Politik, žádající, aby mu spisovatel pomáhal svým perem, musí vědět, že spisovatel toliko přitakávající a opakující věci předem známé koná nejmizernější službu právě společnému prospěchu věci. On může prospívat jediným způsobem: tím, že bude objevovat podobu pravdy, vynášet hlas svědomí a nevzdá se své osobitosti, neboť skrze ni právě ručí za své dílo. On také může pronikat v lidské duši do oblastí, kam politik nemůže proniknout nikdy nebo jen ve výjimečně vzrušených okamžicích. A on také může ukázat, že problém, o který dnes na světě jde, je stejný jak u věcí obrovitých, tak u nepatrností všedního života, a vzdálen vůdcovské pózy, může přesvědčivě lidem ukazovat, že oni sami jsou z velké části strůjci svých osudů. Bude-li spisovatel svůj úkol plnit takto odpovědně, nemusí se strachovat o to, zda mu bude nasloucháno s důvěrou a s porozuměním. Musí však také usilovat o to, *aby jeho hlasu bylo nasloucháno nejen zdola, leč také shora* a aby svou svobodu tvůrčí, bez níž není spisovatel ničím, měl jako nezrušitelné privilegium.

(1946)